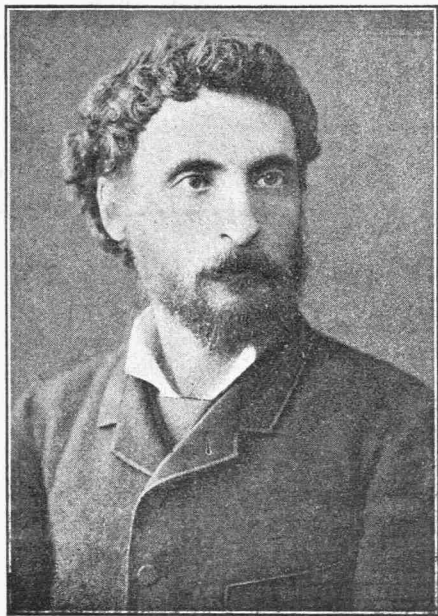

ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Ο ΦΑΣΟΥΛΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ὁ σκεπτικός καὶ σοφιστής, ὁ μουρμούρης καὶ ἀπαίσιος, ὁ σιγηλὸς καὶ μηδενιστής, ὁ φιλήδονος καὶ φιλόμωμος, ὁ ἀναίσθητος καὶ αἰσθητικώτατος, ὁ θεότυπος καὶ ὅμως ὀξύδεοκέστατος, ὁ μὴ ἀκούων τίποτε γύρω του καὶ ἱκανὸς νὰ ἐνωτισθῇ τὴν μουσικὴν τῶν σφαιρῶν,

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΟΥΡΗΣ

ὁ ἀγέλαστος, ὁ κάμων τὸν κόσμον νὰ σπαρταρίζη ἀπὸ τὰ γέλοια, ὁ τεμπέλης καὶ γεννῶν κατὰ μυριάδας τοὺς στίχους, ὁ πλήρης πεζότητος καὶ μυστηρίου, ὁ ἀφελὴς καὶ πονηρός, ὁ ἀμαρτωλὸς καὶ ἀγνός, ὁ διπρόσωπος καὶ μυριόψυχος, ὁ εὐεξήγητος καὶ ἀνεξήγητος Φασουλῆς ἀπεφάσισε μέγα τι: νὰ ἀπομονωθῇ, νὰ ἀρνηθῇ τὰ σπίτια, μέσα εἰς τὰ ὁποῖα ἐμούσκευε καὶ μέσα εἰς τὰ ὁποῖα ἐπληττε, νὰ λησμονήσῃ τοὺς γνωρίμους καὶ τοὺς φίλους, μὲ τοὺς ὁποίους δὲν ἤρχετο εἰς συνάφειαν καὶ σπανίως εἰς κουβέντες, νὰ ἐγκαταλίπῃ καὶ αὐτὸν τὸν Περικλέτον, νὰ προδώσῃ κάθε του ἀδυναμίαν καὶ κάθε τέρψιν ἐγκόσμιον, νὰ ἀναχωρήσῃ εἰς τὴν ἐξοχὴν, νὰ ἀσκητεύσῃ ἐκεῖ, καὶ παρὰ τὴν ἀκτὴν τῆς πολυφλοίσβου θαλάσσης, ὑπὸ τὴν λάμψιν τοῦ αἰθικοῦ οὐρανοῦ, καὶ μὲ τὰ θάλαττα τῶν θερινῶν ἡμερῶν καὶ μὲ τὰς αὖρος τῶν θερινῶν νυκτῶν, καὶ πρὸς τὸν ἥλιον καὶ πρὸς τὰ ἄστρα — ἀλλὰ μὴ λησμονῶν καὶ «τὸν καφεὶ τὸν θεριακλῆ τῆς Ἰσμενῆς», — νὰ ἐξιχνιάσῃ καὶ νὰ ἐξηγήσῃ τὴν, κατὰ τὸν φιλόσοφον, «παλίντονον ἀρμονίαν ὁκωσπερ λύρας καὶ τόξου», μὲ ἄλλους λόγους: «νὰ φιλοσοφήσῃ ἀκάματος ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων».

Μεγάλην ἀπόφασιν συνέλαβεν ὁ φιλόδοξος Φα-

σουλῆς καὶ τὴν ἐξελέσσε· δηλαδὴ ἐνόμισεν ὅτι τὴν ἐξετέλεσεν· ἢ, ἀληθέστερον ἀκόμη, ἔκαμε τοὺς ἀνθρώπους νὰ πιστεύσουν ὅτι τὴν ἐξετέλεσε. Διότι ὁ Φασουλῆς ἦτο γόης· ὁ μόνος ὅστις τῷ καιρῷ ἐκείνῳ κατώρθωσε νὰ μαγεύσῃ τῆς χώρας ἐκείνης τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι εἶμαι βέβαιος ὅτι ἀδιάφοροι θὰ ἤκουον καὶ αὐτοῦ τοῦ Ὀρφῆος τὴν λύραν· καὶ τοὺς ἔκαμνε νὰ πιστεύσουν ὅτι ἤθελε. Τὸ μυστήριον τῆς δυνάμεώς του δὲν συνίστατο εἰς χρυσὴν τινα θαυματουργὸν τρίχα, ὡς ἡ τοῦ βασιλέως τῶν Μεγάρων· ἀπλούστατα, τοὺς ἔκαμνε νὰ γελοῦν· καὶ τοιοῦτοτρόπως τὸ πᾶν ἡδύνατο ἐπ' αὐτῶν. Οἱ ἄνθρωποι ἐκείνου τοῦ καιροῦ ἐν μόνον πάθος εἶχον, τὸ πάθος τοῦ γέλωτος· ἤθελαν νὰ γαργαλίζωνται καὶ νὰ ξεκαρδιζῶνται ἀπὸ τὰ γέλοια· ὅστις ἱκανοποιεῖ τὸ πάθος τῶν, ἀνεκηρύσσεται ὑπ' ἐκεῖων μεγαλοφυῆς, προφήτης, θεός· ἀλλοίμονον εἰς τὸν δυστυχῆ, ὅστις προσήρχετο μὲ τὴν ἀξίωσιν νὰ διανοίξῃ ἐνώπιόν των τὸν οὐρανὸν τῆς Μελέτης, νὰ τοὺς ἀνυψώσῃ εἰς τοὺς κόσμους τῶν Ὀνείρων, νὰ συγκινήσῃ τὰς καρδίας των καὶ νὰ ὑγρᾶνῃ τοὺς ὀφθαλμούς των· οἱ ἡπιώτεροι χαίνοντες πρὸ αὐτοῦ ἡλιθίως ἀνέκραζαν: «Κύριε, δὲν σὲ καταλαβαίνουμε!» Οἱ ἀγριώτεροι ἠτοιμάζοντο νὰ τὸν λιθοβολήσιν, ὡς τὸν πρωτομάρτυρα Στέφανον. Φυσικώτατα λοιπὸν οἱ ἄνθρωποι ἐκείνοι οἱ ἀμεριμνοὶ καὶ γελωτομανεῖς ἐπωλήθησαν εἰς τὸν Φασουλῆν, ὅστις ἡμέραν τινα ἐνεφανίσθη ἐνώπιόν των, ὡς ἀμεριμνομέριμος καὶ πάντων βροτῶν γελωτομανέστατος.

Ἄλλ' οἱ ἄνθρωποι ἐκείνοι εἶχαν τύχην· διότι μὲ τὸ πάθος τῶν αὐτῶ ἦτο κίνδυνος νὰ καταντήσουν θύματα προστύχου τινὸς καὶ βαναύσου καραγκιόζη· καὶ ἔπεσαν εἰς τὰ χεῖρα τοῦ Φασουλῆ. Ὁ ἀθάνατος οὗτος δὲν ἦτο κοινός τις γελωτοποιός· καλὰ καλὰ μάλιτα, δὲν ἦτο καθόλου γελωτοποιός· ἦτο γόης, τὸ ἐπαναλαμβάνω· εἶχεν εἰς τὴν διάθεσίν του ὅλα τὰ πνεύματα, καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ Γέλωτος. Ἄν θέλετε λεπτομερέστερον νὰ τὸν ὀρίσω, ἀνῆκεν εἰς τὴν φυλὴν τῶν γοήτων, οἵτινες καλοῦνται Ποιηταί. Ἄλλ' ὅσην ἐξουσίαν καὶ ἂν εἶχεν ἐπὶ τῶν πνευμάτων, δυσκόλως θὰ κατώρθωνε νὰ ἐξουσιάσῃ τοὺς διαβολεμένους ἐκείνους ἀνθρώπους, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων τὸν ἔρριξεν ἡ μοῖρά του, καὶ μαζί μὲ τοὺς ὁποίους, κατ' ἀνωτέραν βούλησιν, ὤφειλε νὰ διέλθῃ τὸν βίον. Δυσκόλως θὰ τοὺς ἐξουσίαζεν, ἂν δὲν συγκατέβηκε μέχρις αὐτῶν κατ' οὐσίαν ποιητῆς αὐτός, ἀντιποιητικοὶ ἐκείνοι· σύννοους αὐτός, ὡς μαθητῆς τοῦ Ἡρακλείτου, ἱλαροὶ ἐκείνοι καὶ Ἐπικούριοι. Τί νὰ κάμῃ! Ἐπρεπε νὰ ἀφήσῃ κατὰ μέρος τὴν βαρυθυμίαν καὶ μεταδληθῇ εἰς ὡκεανὸν φαιδρότητας· ἔπρεπε νὰ βάλῃ νερὸν εἰς τὸ κρασί του, καὶ νὰ συνυφάνῃ μὲ γλήνην πεζότητα τὴν οὐρανίαν πορφύραν τῆς Μούσης· ἔπρε-

πεν ὅ,τι λέγει, ποτὲ νὰ μὴ τὸ εἶπῃ μὲ κῆποιον μυστηριώδη βαθύτητα, καθὼς συνείθιζαν οἱ ὁμόφυλοι του, ἀλλὰ σκέτα πάντοτε καὶ ξάστερα καὶ μὲ τὸ νῦ καὶ μὲ τὸ σῆμα, ὡς θεώρημα γεωμετρίας· ἔπρεπε νὰ μὴ ἔχῃ τρυφεράς πολὺ σχέσεις μὲ τὰς γενικὰς ιδέας, μὲ τὰς μεγάλας εἰκόνας, μὲ τὰ αἰώνια σύμβολα, ἀλλὰ πρὸ παντὸς μὲ τὰς ὑποθέσεις, αἵτινες ἐνδιέφερον τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, μὲ τὰς συμπαθείας των καὶ τὰς ἀντιπαθείας των, μὲ τοὺς κυβερνήτας των καὶ μὲ τοὺς γνωστούς των, μὲ τὸν Κῶσταν καὶ μὲ τὸν Παῦλον· ἔπρεπε τοὺς στίχους του νὰ τοὺς κατασκευάζῃ ὅχι κατὰ τοὺς νόμους τῆς Τέχνης, ἀλλὰ πρὸ παντὸς κατὰ τὸ μέτρον τῶν αὐτιῶν των· ὅλους εὐθεῖς, ὁμοιοειδῆς, τυμπανοκρουστικούς, γεωμετρικούς καὶ αὐτούς, ὡς νὰ μὴ ξεχειλίζουν ἀπὸ τὴν ψυχὴν, ἀλλ' ὡς νὰ εἶνε κομμένοι καὶ βγαλμένοι ἀπὸ τὴν μηχανὴν· βέοντες πρὸ πάντων· τὸ ἄκρον ἄκρον τῆς Τέχνης ἦτο διὰ τοὺς λαμπροὺς ἐκείνους ἀνθρώπους ἡ βευστότης· καὶ τὸ νερόδραστον ῥύγι· ἠδύναντο νὰ τὸ ἐκλάβουν ὡς τὸ ἄκρον ἄκρον τοῦ καλλιτεχνήματος. Καὶ ἔπρεπε ἐπὶ τέλους ὁ γόης, ὁ ποιητής, νὰ ἐκδίδῃ ἅπαξ τῆς ἐβδομάδος πρὸς τέρψιν των ἑμμετρον ἐφημερίδα.

Τί νὰ γίνῃ! Ἀλλ' ὁ ποιητής εἶνε κάτοχος τοῦ μαγικοῦ περιδεραίου, περὶ τοῦ ὁποίου πολλάκις ἠκούσατε εἰς τὰ παραμύθια· τοῦ περιδεραίου τὸ ὅποιον κάμνει νὰ ἀκτινοβολῇ πᾶς ὁ φέρων αὐτό, καὶ μεταβάλλει τὸ γῆρας εἰς νεότητα, τὴν ἀσχημίαν εἰς κάλλος. Καὶ ὁ Φασουλῆς μας κατῴρθωσε νὰ συμβιδάσῃ τὰ ἀσυμβιδάστα· καὶ εἰς τὰς ἀξιώσεις τῶν ἀνθρώπων του νὰ ἐνδώσῃ, καὶ νὰ μὴ ἀλλάξοπιστήσῃ. Κατῴρθωσεν ἀπὸ τὸ νερὸν τὸ ὅποιον ἔρριζεν εἰς τὸ κρασί του νὰ κατασνευάσῃ νέον εἶδος ποτοῦ ἡδυτάτης γεύσεως, ἀγνώστου ἕως τότε· κατῴρθωσεν ὥστε ἡ πεζολόγος πολλάκις καθαρότης καὶ ἀκρίβεια τῆς φράσεώς του νὰ ἐνθυμίζῃ ὅχι τὴν πνευματικὴν ῥαθυμίαν τῶν συγχρόνων, ἐξ ἧς καὶ πράγματι ἀπέρρεεν, ἀλλὰ τῆς ἑλληνικῆς ἀτμοσφαιράς τὴν ἀνυπέροβλητον διαύγειαν. Τὸν Κῶσταν καὶ τὸν Παῦλον, τὸν ἀδελφόν, τὸν γνώριμον, τὸν γείτονα, τὸν γνωστόν, τὸν ὅποιον ἔβλεπες καὶ ἤκουες καὶ διηγκώνιζες εἰς τὸν δρόμον, ἂν τὸν ἐτραγουδοῦσε καὶ τὸν εἰσιγύριζεν ὁ Φασουλῆς, ἀδιαφορῶν πρὸς τὰς ἀρηρημένους ιδέας καὶ τὰς συμβολικὰς εἰκόνας, δὲν ἔπρατε τοῦτο διότι ἦτο σύγχρονος τῶν συγχρόνων του, ἀλλὰ διότι ἦτο κατ' εὐθεῖαν ἀπὸγονος τοῦ Ἀριστοφάνους, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν αὐτὴν ἀνάγκην ἐνέδιδε, γελοιοποιῶν πρὸ τῶν Ἀθηναίων τὸν Περικλῆ καὶ τὸν Κλέωνα, τὸν Σωκράτην καὶ τὸν Εὐριπίδην. Τὸ μονοτόνως εὐθύγραμμον καὶ ὑπὲρ τὸ δέον κανονικὸν τῶν στίχων του ἐξηγόρασε διὰ τῆς ποικιλίας, τοῦ πλούτου, καὶ τοῦ καινοτρόπου καὶ ἰδιοτρόπου καὶ πολυτοῦ καὶ πολυτρόπου τῶν ὁμοιοκαταληξίων του,

πρὸς τὰς ὁποίας ἔτρεπεν ὁ αἰμυνηστος· ἰδιάζουσιν στοργήν, καὶ ἐφρόντιζε περὶ αὐτῶν ὡς φιλάρεσκος γυνὴ περὶ τῶν κοσμημάτων της. Καὶ ἡ ἑμμετρος ἐφημερίς τὴν ὁποίαν ἐξέδιδεν, ἐνθυμίζεν εἰς κάθε φύλλον της, ἄλλοτε πολὺ ἄλλο εὐλόγιον, τὸν ὑπὸ τὸν σατυρογράφον, καθεύδοντα ἢ γρηγοροῦντα, ποιητήν.

Καὶ λοιπὸν ὁ γόης Φασουλῆς ἔκαμε, καθὼς σὰς εἶπα, τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους νὰ πιστεύσουν ὅτι «ἐφιλοσόφησεν ἀκάματος ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων». Τοὺς ἔκαμε νὰ τὸ πιστεύσουν, ὅχι διότι ἀπεκάλυψεν ἐνώπιόν των τὴν περὶ τῶν ὄντων καὶ φαινομένων φιλοσοφίαν του, ἀλλ' ἀπλούστατα καὶ πάντοτε διότι τοὺς ἔκαμε νὰ γελάσουν καὶ νὰ διασκεδάσουν· ἐνεφανίσθη ἑξαφνα ἐνώπιόν των περιβεβλημένος φιλοσοφικὸν τρίβωνα καὶ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ σκορπιζὼν στίχους ὅχι πλέον περὶ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ περὶ τῶν ἀνθρωπίνων. Ἡ διαφορὰ εἶνε προφανής· ἀλλ' ὅχι ὀλιγώτερον προφανής καὶ ἡ ὁμοιότης τοῦ ἀρχαίου πρὸς τὸν νέον Φασουλῆν, τοῦ ὁποίου ὁ φιλοσοφικὸς τρίβων δὲν ἠδύνατο φεῦ! νὰ λalήσῃ, ἐνῶ τὸ στόμα ἔκοθε κ' ἔρραβεν ὡς πρίν. Καὶ ὅμως μετὰξὺ τοῦ πλήθους ἦσαν καὶ μερικοὶ μανδραῖνοι καὶ σοφτάδες τοῦ καιροῦ ἐκείνου· ἤκουσαν τοὺς στίχους τοῦ «Φασουλῆ φιλοσόφου», καὶ δὲν ἐγέλασαν, διότι δὲν συνεκινήθησαν ἀπὸ αὐτοὺς· καὶ δὲν συνεκινήθησαν ἀπὸ αὐτούς, διότι τοὺς ἤσαν ἐλεγειακοὺς καὶ πνιγμένους εἰς λίμνην δακρύων, ἀλλὰ διότι τοὺς ἤσαν ρωαίους. Καὶ διὰ τοὺς σοφτάδες καὶ τοὺς μανδραῖνους μόνον ὅ,τι ἦτο ὠραῖον ἤξιζε νὰ ζῇ, νὰ συγκινή, νὰ θαυμάζεται καὶ ν' ἀγαπᾶται. Καὶ ἀφοῦ συνεκινήθησαν, ἐνθυμήθησαν ὅτι ἂν δικαίωμα των ἦτο νὰ συγκινηθοῦν, ἀλλὰ τὸ καθῆκόν των ἦτο νὰ κρίνουν τὸν Φασουλῆν φιλόσοπον, νὰ τὸν ζεσκεπάσουν, νὰ τὸν ξεψαχνίσουν, νὰ ἰδοῦν τί τρέχει ἐκεῖ μέσα.

Καὶ τὸ ἔκαμν. Δὲν θὰ χάσω τὸν καιρὸν μου, διὰ νὰ σὰς παραστήσω τί ἔκαμν καὶ τί εἶδαν ἐκεῖ μέσα, μέσα εἰς τοὺς στίχους τοὺς ὁποίους ἀνέταμν, μέσα εἰς τὸν ἐγκέφαλον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου διὰ θαυμαστοῦ τρόπου εἰσεχώρησαν. Θὰ σὰς ἐκθέσω μόνον συντόμως τὸ συμπέρασμά των. Τὸ συμπέρασμά των ἦτον ὅτι ὁ Φασουλῆς πιθανὸν νὰ ἦτο φιλοσοφικωτάτης ἰδιοσυγκρασίας ἄνθρωπος· ἀλλὰ φιλόσοφος, νοῦς δηλονότι, τρέφων ἔρωτα καὶ πάθος πρὸς τὴν μεταφυσικὴν καὶ φιλοσοφικῶς συστηματοποιῶν καινὰς ἢ παλαιὰς ιδέας περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους τῶν ἐγκοσμίων, δὲν ἦτο βέβαια, καὶ τοῦτο πρὸς ὄφελος τῆς ποιήσεως, ἡ ὁποία πολλάκις κινδυνεύει νὰ χάσῃ ἀπὸ τοὺς «φιλοσόφους ποιητάς», ἐνῶ οὔτε ἡ φιλοσοφία κεραδίζει τίποτε ἀπ' αὐτούς. Ὁ Φασουλῆς ἦτο καὶ διέμενε ποιητής· τίποτε περισσότερον· καὶ αὐτὸ εἶνε τὸ οὐσιώδες. Ποιητής ἄ-

νήκων εἰς τὸ γένος ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ὠφελοῦνται ἐκ παντὸς ὅ,τι ἀνθρώπινον καὶ ἐκ παντὸς ὅ,τι ὑπεράνθρωπον. ὠφελοῦνται ἀπὸ πάσας τὰς ιδέας καὶ τὰ πάθη καὶ τὰ αἰσθήματα· ἀπὸ θεσμῶν καὶ παραδόσεως τοῦ παρόντος, τοῦ παρελθόντος τοῦ μέλλοντος· ἀπὸ θρησκευμάτων καὶ θρηλήματων καὶ φιλοσοφημάτων· ἀπὸ πᾶν πλαστικὸν σχῆμα, τὸ ὁποῖον ὀρθοῦται ἐνώπιόν των, καὶ ἀπὸ πάντα μουσικὸν ἦχον πληρῶντα τὴν ἀκοήν των. ἀπὸ τὸ ὥραϊον καὶ ἀπὸ τὸ ἀληθές καὶ ἀπὸ τὸ τερατώδες καὶ ἀπὸ τὸ δυσειδές. Οἱ ποιηταὶ οὗτοι—ὁ Ῥίχτερ λέγει τοῦτο περὶ τοῦ ποιητοῦ ἐν γένει— «ὁμοιάζουν τοὺς πολυπόδας, τοὺς λαμβάνοντας τὸ χρῶμα τοῦ φαγητοῦ διὰ τοῦ ὁποῖου τρέφονται». Ἀνθρώποι χωρὶς ιδανικόν, ἢ, μὴ θέτοντες τὸ ιδανικὸν ὑψηλότερον ἐνὸς εὐήχου στίχου. Ὁ Γωτιέ—μανδαρινὸς τοῦ παλαιοῦ καιροῦ—τὰς παρέβαλεν ὅχι πρὸς «Πιερίδων προφάτας», ἀλλὰ, ταπεινότερα, πρὸς... κλειδοκυμβάλα, καὶ τίποτε ἄλλο. «Ἐκάστη ιδέα διαβαίνουσα ἐγγίζει ἐν κόκκαλον τοῦ κλειδοκυμβάλου· τὸ κόκκαλον ἀντηχεῖ, δίδει τὴν νότον του· *voilà tout*». Μετὰ τὴν παρατήρησιν ὅτι οἱ ποιηταὶ οὗτοι κατέχουν τὴν δύναμιν νὰ οἰκαιοποιῶνται τὰ ξένα, νὰ τὰ κάμνουν ἰδικά των· ἔχουν μίαν χοάνην, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν ῥίπτουν τὰς κάθε λογῆς καὶ πανταχόθεν συνειλεγμένας οὐσίας καὶ τὰς ἐκβάλλουν ἐκεῖθεν μεταβεβλημένας εἰς ποιητικὸν ἀνθόνερον.

Εἰς τὸ αὐτὸ γένος, ἐπάνω κάτω, κατὰ τὴν κρίσιν τῶν σοφῶν ἐκείνων, ἀνῆκε καὶ ὁ Φασουλῆς. Συγκινούμενος ἀπὸ κάθε τι, καὶ ἀπὸ ὅλα ἀηδιάζων· ἱκανὸς νὰ συμφωνήσῃ μαζί σας, καὶ μετ' ὀλίγον—τί λέγω μετ' ὀλίγον;—καὶ ταῦτο χορόνως νὰ συμφωνήσῃ μετ' ἄλλον, κηρύσσοντα ἀκριβῶς τὰ ἀντίθετα. Ἡμέραν τινὰ ἐβαρύνθη τὴν τῶν τῶν τοῦ κόσμου, τὸ φόρτωμα τῶν συντρόφων, τὴν φλυαρίαν τῶν ἐφημερίδων. Ἐφαντάσθη τὰς ὑψηλὰς συγκινήσεις τῶν αἰώνιων ἰδεῶν, τὰς βαθείας ἀπολαύσεις τὰς ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν φιλοσοφικῶν συστημάτων. Φιλοσοφικὸν σύστημα ὁ Φασουλῆς δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἔχῃ, ὡς δὲν εἶχε πολιτικὸν πρόγραμμα, ὡς δὲν εἶχεν ἑκατομμύρια. Ἡ μάλλον τὸ σύστημά του ἦτον ἐκεῖνο ὅπερ ἀπετύπωνεν εἰς ἕνα συντομώτατον στίχον: «Ὁ κόσμος εἶνε ὅπως τὸν πάρης», καθὼς τὸ ἀπετύπωσε πρὸ αὐτοῦ καὶ ὁ σοφιστὴς Πρωταγόρας εἰς τὸ περίφημον: «Οἷα ἂν δοκῇ ἐκάστω, τοιαῦτα καὶ εἶναι». Ἀλλὰ τὸν κατελάμβαναν ἡδυπαθείας ῥίγη καὶ ἐπὶ μόνῃ τῇ ἐκφωνήσῃ ὀνομάτων, ὅποια ὁ Πλάτων, ὁ Ἡράκλειτος, ὁ Κάντιος, ὁ Σοπενχάουερ. Καὶ συνέλαβε τὸ φιλόδοξον σχέδιον νὰ προσεγγίσῃ ὅπωςδὴποτε τοὺς παμφορεῖς τούτους φάρους τῆς Γνώσεως· νὰ ατενίσῃ πρὸς τὸ μυστήριον τῆς αἰωνίας Σφιγγός· νὰ μελετήσῃ, νὰ φιλοσοφήσῃ,—ὡς ποιητὴς ποῦ ἦτο. Νὰ λάβῃ δηλονότι περὶ φιλοσόφων καὶ φιλοσοφῶν μίαν κἄ-

ποιαν ιδέα, ἔστω καὶ στοιχειώδη καὶ ἀμυδράν καὶ συγκεχυμένην. Ἐφθανε τόσον, «δόσεις ὀλίγη τε φίλη τε», ἔως ἥρ' οὗτο νὰ ἐξαφθῇ ἡ φαντασία, ἡ ὁποία θὰ συνεπλήρωνε τὸ ἐλλείπον, καὶ ἐκ μιᾶς λέξεως θὰ ἐπλαττε κόσμον. Οὕτω καὶ συνέβη. Ὁ Φασουλῆς, καὶ τὸν φιλόσοφον ὑποδυθεὶς, διέμεινε αὐτότατος ὁ ποιητὴς τοῦ «Ῥωμοῦ», μετὰ τὴν διαφορὰν ὅτι τὰ συνήθη καὶ γνωστά του χαρίσματα, διὰ τῶν ὁποίων κατέθελεν, ἀνῆγαγεν εἰς τὸ ἄκρον ζῶτον τῆς τελειότητος. Ποιητὴς, ἀλλὰ σατυρικὸς ποιητὴς· βλέπων τὸν κόσμον χειρότερον τοῦ ὅ,τι εἶνε πράγματι· ἀσχημίζων ἀντινὰ ὠρατίζῃ, καὶ κακολογῶν καὶ σαρκάζων· ἀλλὰ τὸν σαρκασμὸν καὶ τὴν κακολογίαν καὶ τὴν ἀσχημίαν ἀποδίδων διὰ πνευματικῶν φράσεων, διὰ μελωδικῶν στίχων, διὰ σπανίων ὁμοιοκαταληξιῶν· ἀντιπαράτασσαν ἀπαύστως τὴν πεζότητα τῆς πραγματικότητος πρὸς τὴν ποιητικότητα τοῦ ιδανικοῦ. Ἡ Εἰρωνία, ἡ Παρωδία καὶ ἡ Μουρμουρα, ἰδοὺ αἱ τρεῖς χάριτες τοῦ Φασουλῆ· ἡ Ἀηδία, ἰδοὺ ἡ Μοῦσα του. Καὶ δικαίως τοῦ τὰ ἐψάλεν ὁ ψευδομεφιτοπορελῆς τῆς μεγαλοπρεποῦς ἐκείνης φάρσας τοῦ δευτέρου καὶ τρίτου μέρους τῆς φιλοσοφίας του:

Νέος πρὸς τὸ γῆρας τρέχεις,
γέρος χάνεσαι γιὰ νεάτα,
μὰ κι' αὐτὰ ἐνῶ τὰ ἔχεις,
τσαμπουνᾷς! «ἀνάθεμά τα!»

Εἶσαι ἄνδρας; δὲν σὲ φθάνει...
θέλεις νὰ φορῇς φουστάνι...
κι' ἂν γυναῖκα πάλι γίνῃς,
λὲς οὐδέτερος νὰ μείνῃς.

Κι' ἂν οὐδέτερος φανῇς,
καὶ γιὰ τοῦτο μουρμουρίζεις,
κι' ἄλλο θέλεις νὰ γένῃς,
ποῦ καὶ σὺ δὲν τὸ γνωρίζεις.

Ἡ μουρμουρά σου μὲ πνίγει...

Τὸ περίφημον ἐκεῖνο «Homo sum» τοῦ Ῥωμαίου ποιητοῦ, ὁ Ἐμπεδοκλῆς καὶ ὁ Δημόκριτος, ὁ Θαλῆς καὶ ὁ Ἡράκλειτος, ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Ἐπίκτητος καὶ ὁ Ἐπίκουρος, ὁ Κάντιος καὶ ὁ Σπένσερ, ὁ Ἀμλετος καὶ ὁ Φάουστ, ὁ Γαλαζίας καὶ ὁ Σερίριος, ὁ Ἐρως καὶ ὁ Ἐρωτόκριτος, ὁ Σαῖξπηρ καὶ ὁ Βύρων, ἡ Ἐλένη καὶ ἡ Κλεοπάτρα, καὶ ὅλαις οἱ «πεδικωσθηταὶ καὶ μαρμαροτραχήλαις» τοῦ μύθου καὶ τῆς ἱστορίας, τοῦ δίδουν ἀφορμὰς πρὸς παρωδήματα, εἰρωνεύματα καὶ μουρμουρίσματα, σφρηλατούμενα εἰς ἀψόγους στίχους, οἵτινες πολλάκις μετέχουν λυρικῆς ἐξάρσεως. Διότι ὑπὸ τὴν παιγνιώδη, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐμπαθῇ, καὶ μάλλον γαλήνιον ἐκείνην σάτυραν διαφαίνεται κἄποτε καρδία ἐστοίμη, εἰς πείσμα τοῦ φιλοψόγου πνεύματος, νὰ διαχυθῇ εἰς εὐφημίας καὶ πανηγυρισμούς. Οἱ μεγάλοι σατυρικοὶ δὲν παίζουν πάντοτε καὶ δὲν γελῶν μετὰ τὴν μωρίαν· συνοφρουοῦνται καὶ σο-

βαρεύονται τὴν κακίαν, μαστιγούντες, καὶ ἡ καρδία των προδίδεται πάλλουσα ὑπὲρ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ δικαίου. Τοιοῦτος ὁ Λουκιανός, ὁ Ἀριστοφάνης, ὁ Κερδάντες, ὁ Βιελανδ. Καὶ τότε, λέγει ὁ Σίλλερ, ὁσάκις μᾶς ἀποκλύπτονται τοιοῦτοι, αἱ μᾶς φαίνονται ἄλλοι ἄνθρωποι.» Ὁ Φασουλῆς ἐδῶ κ' ἐκεῖ διακρίπτει τὴν μουρμουράν του, καὶ θέτει κατὰ μέρος τὰ ἐπιγραμματικά του κέντρα, διὰ τὰ τραγουδήσῃ, — ὅχι νὰ παρωδήσῃ, — τὸν Παράδεισον τοῦ Βοῦδδα, — μολοντί τὸν γεμίζει καὶ μὲ πολλοὺς, διὰ τοὺς ὁποίους ὁ μέγας ἐκεῖνος θὰ ἐδίσταζεν ἂν ἔπροπε νὰ τοὺς δεχθῇ — διὰ τὰ τραγουδήσῃ περιπαθῶς τὴν Νεότητά, καὶ νὰ ἐξυμνήσῃ τὴν Ζωὴν εἰς στίχους πλήρεις δρόσου καὶ φωτός, τοὺς ὁποίους δὲν θὰ ἀπεκρούτε καὶ ὁ λυρικώτατος τῶν ψαλτῶν: Ζωὴ κατηραμένη, τί ποθητὴ μοῦ εἶσαι!... τὸ κάλλος σου τὸ τόσον καὶ γέρον θ' ἀλαλάξω, τοὺς ζωϊκοὺς χυμούς σου 'ς τὸν σκελετόν μου χύσε, καὶ δός μου τοὺς μαστοὺς σου ἀπλήστως νὰ βυζάζω.

Ὁ νοῦς μου πτερυγίζει 'ς τοὺς κάλυκας τῶν κρίνων, ἐκεῖ ποῦ ἐμφωλεύει μοσχοβολοῦσα πλάσις, εἰς τῶν Νυμφῶν τὰς κόμας κ' εἰς ἄσπρα Σειρήνων, ὅσα κηλοῦν τὰς μαύρας ἀβύσσους τῆς θαλάσσης.

Ἀπλωσε, Νύξ, τὸ σκότος κ' ἀνάτειλε, Ἡμέρα, ἅς λύσῃ πάντα φόβον τὸ ἄρμα τῆς Αὐγῆς, καὶ σεῖς ἄτμοι, πετᾶτε 'ς τὸν γαλανὸν αἰθέρα κ' ἅς ποτισθῇ τὸ χῶμα τῆς διψασμένης γῆς.

* Ἀς ὁσφρανθῶ τὰ μῦρα τῆς σμύρνας καὶ ἀλόης σύ, χρυσάλλει, μὴ φεύγεις, δὲν ἐρχομαι κοντὰ σου, καὶ σύ, ἄτμέ, ποῦ λάμπεις ὡς δρόσος πάσης χλόης, βράνε τὴν κεφαλὴν μου μὲ τοὺς ἀδάμαντάς σου.

Ὁ πόλεμις τοῦ κόσμου ἅς μοῦ φωνάζῃ «ξύπνα καὶ τρέμα ὅπου πλοῦτος κ' ὅπου λιμὸς πολὺς, εἰς ἐρετὰς γελῶτων καὶ εἰς διακρύων δειπνα μὲ κλάδον κυπαρίσσου, μὲ κλῆμα σταφυλῆς.»

Ζωὴ κατηραμένη, ἂν τόσοι σου ἀγῶνες κοιταίνουν καὶ τὰς πέτρας ὡς ὕδατος σταγόνες, μὰ σὺ θαρρῶ πῶς εἶσαι τὸ ἄσμα τῶν Ἀγγέλων, σὺ τὸ προχθές, τὸ τώρα, καὶ ἴσως καὶ τὸ μέλλον.

Διότι ὁ Φασουλῆς, ἂν δὲν εἶνε τοῦ προχθὲς καὶ τοῦ τώρα, ἀλλ' εἶνε ἴσως ὁ μέγας σατυρικός τοῦ μέλλοντος.

Τοιοῦτον ἦτο τὸ περὶ Φασουλῆ φιλοσόφου συμπεράσμα τῆς λεπτολόγου κρίσεως τῶν σοφτάδων καὶ τῶν μανδαρίνων τῷ καιρῷ ἐκεῖνω.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΠΡΑΓΜΑΤΑ ΚΑΙ ΘΑΥΜΑΤΑ

Ο ΕΡΩΣ ΤΩΝ ΠΤΗΝΩΝ

Ἐκ τῶν πτηνῶν τὸ ἄρρεν εἶνε πάντοτε διάφορον τοῦ θήλεως. Τὸ πτέρωμα τοῦ εἶνε διαφιλέστερον χρωματισμένον, ἡ φωνὴ τοῦ μᾶλλον εὐηχὺς καὶ ἁρμονικωτέρα καὶ τὸ ἀνάστημά του μεγαλύτερον. Τὸ ὠραῖον φύλον τῶν πτηνῶν εἶνε τὸ ἀρσενικὸν φύλον, πρῶτος δὲ ὁ Δαρβίνος

ἐξηκρίβωσε τὴν αἰτίαν τῆς μεγάλης ταύτης διαφορᾶς.

Εἰς τὰ πλεῖστα εἶδη τῶν πτηνῶν ἀρκεῖ εἰς ἄρρεν διὰ πολλὰς θηλείας, ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀρρένων εἶνε σχεδὸν ἴσος πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν θηλέων, παρουσιάζεται ἡ ἀνάγκη ἐκλογῆς. Ἐνεκὰ τούτου ὑπάρχει πάλιν μετὰ τῶν ἀρρένων προσπαθούτων νὰ παρῃγκωνίσωσι τοὺς ἀντιζήλους των διὰ τῆς ἁρμονίας τοῦ κελαδήματος αὐτῶν καὶ τῆς ὠραιότητος τοῦ πτερώματος των· κρίνει δὲ ἡ θήλεια καὶ ἐκλέγει σύζυγον ἐκεῖνον ἐκ τῶν ἀρρένων, ὅστις θὰ φανῇ ὑπερτερος.

Ἐνίοτε ἡ ἄμιλλα εἶνε πεισματωδεστερά, καὶ συγκροτεῖται μετὰ τῶν ἀρρένων ἀληθὴς μάχη. Εἶνε γνωστὸν ὅτι δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ συζητήσωσιν εἰς ἓνα ὀρνιθῶνα δύο ἀλέκτορες, διότι ἀάχονται ἀδιακόπως, οὐχὶ χάριν τῆς ἀρχηγίας ἀλλὰ χάριν τῶν ὀρνίθων, αἵτινες παρίστανται εἰς τὰς φονικὰς ἐκεῖνας μονομαχίας, ὡς αἱ ἡρώιδες τῶν ἱπποτικῶν μυθιστορημάτων.

Νικᾷ δὲ προφανῶς ὁ ἰσχυρότερος, τοῦτεστιν ὁ ἔχων τὸ ῥάμφος στερεώτερον, τοὺς ὀνυχας ὀξυτέρους, κρανίον ἀντέχον περισσότερον εἰς τὰ ῥαμφίσματα, μῦς μᾶλλον εὐστρόφους καὶ ῥωμαλεωτέρους. Ὁ ἡττώμενος φεύγει ἵνα κρυβῇ κατησχυμένος, ἀλλὰ καὶ ἡττημένον τὸν καταδιώκει ὁ νικητὴς καὶ τὸν κτυπᾷ, καὶ τὸν κατασπαράττει ἐνίοτε μέχρις οὗ τὸν ἀφήσῃ νεκρόν.

Ἡ ἄμιλλα αὕτη τῶν ἀρρένων, εἴτε διὰ τῆς ἐπιδείξεως τοῦ κάλλους καὶ τοῦ κελαδήματος, εἴτε διὰ τῆς πάλης, ἔχει ἀποτέλεσμα σπουδαῖον ὅσον ἀφορᾷ τὴν τελειοποίησιν τοῦ εἶδους. Οἱ ὠραιότεροι καὶ ἰσχυρότεροι θριαμβεύουσιν· οἱ δὲ καχεκτικοὶ καὶ δυσειδεῖς περιφρονοῦνται ὑπὸ τῶν θηλείων καὶ δὲν κατορθύνουν ν' ἀφήσων ἀπογόνους. Οἱ ὠραιότεροι καὶ ἰσχυρότεροι μόνον ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ τεκνοποιῶν, καὶ οὕτω τὸ εἶδος δὲν ἐκφυλίζεται· τὸναντίον μάλιστα διὰ τῆς ἀμίλλης ἐκείνης καὶ τῆς ἐκλογῆς τείνει πάντοτε πρὸς βελτίωσιν. Τοῦτο ὠνόμασεν ὁ Δάρβιν κατὰλλήλως ἐπιλογὴν τοῦ φύλου καὶ ἀναφέρει πολλὰ παραδείγματα.

Ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρωμέν τινα ἐκ τῶν παραδειγμάτων τούτων, ἵνα δεῖξωμεν κατὰ πόσον τὸ αἶσθημα τοῦ ἔρωτος τῶν ζώων ὁμοιάζει πρὸς τὸν ἀνθρώπινον ἔρωτα.

*

Ἐν πρώτοις εἶνε προφανές ὅτι τὰ ἄρρενα τῶν πτηνῶν καὶ μὲν οὖν ἔρωτα πρὸς τὰ θήλεα πτηνά, οὐχὶ μὲν ἐντελῶς ὅπως οἱ ἄνθρωποι, ἀλλ' ἡ διαφορὰ εἶνε μικροτέρα παρ' ὅσον δύναται τις νὰ υποθέσῃ.

Οἱ ἄρρενες τέτραγες συναθροίζονται πολλάκις τῆς ἐβδομάδος, ἵνα χορεύσωσιν ἐνώπιον τῶν θηλείων καὶ χορεύουν ἄδοντες. Εἶνε δηλαδὴ χορὸς